

v kombinaci s očekáváním, že bude řešit konkrétní politické otázky, aniž by však vládl (spíše neposilovat pravomoci). Tady se zřetelně ukazuje dlouhodobější problém české ústavnosti, jímž je určité míjení litery i ducha Ústavy s pocity a očekáváním nemalé části veřejnosti. Spadá sem i nemilovanost Senátu bez ohledu na to, co (ne)dělá, respektive kdo v něm zasedá, náklonnost k přímým vstupům lidu do politických procesů, obliba odbornických a úřednických vlád apod. Zdá se, že Češi sice svou Ústavu už 25 let trpí, moc se s ní však neidentifikují, tudíž také netlačí na její aplikaci založenou na dobré víře. Jak dalece to souvisí se způsobem jejího vzniku, jak svého času naznačil v důležité studii v tomto časopisu Jiří Malenovský, nevím.

Jiným pozoruhodným tématem této části knihy je expozice sebevnímání českých prezidentů (strážce pravidel, uvážlivý svorník...). Příliš se totiž neliší od toho, jak prezidentskou roli vymezují čeští konstitucionalisté a politologové, respektive jak to platí pro tamního prezidenta v SRN. Určitý problém ovšem spočívá v tom, že hodnocení konkrétních kroků jednotlivých prezidentů naznačuje rozpor slov s činy.

Třetí část představuje jakousi případovou studii. Nadepsána je jednoduše: *Příběh Rusnokovy vlády*. Kromě skutkových okolností jejího vzniku a udržování je tu rozebrán pojem prezidentské vlády (ustavena z prezidentovy vůle), a to ve srovnání s vládami úřednickými, neparlamentními, udržovacími aj. V centru analýzy nicméně i tady stojí prezident republiky, jeho role, výroky a skutky. Už na jaře 2013 je dokládáno zpochybnění významu parlamentní většiny, zdůraznění prezidentovy vůle podepřené mandátem z přímé volby a souznějící s průzkumy veřejného mínění (prezident jako tribun lidu). Výraznou proměnou jsou slábnoucí politické strany, které prezidentovým ambicím nečelí, případně čelit nechtějí. Některé se dokonce mohou pasovat do pozice stran proprezidentských v naději na přízeň prezidenta i voličů.

Ze Závěru vyberme věty skutečně poslední: „*Zavedení všeobecné a přímé volby prezidenta a následné postupy nově zvoleného prezidenta Zemana (nutno podotknout, že se jednalo o postupy z hlediska prezidentových mocenských zájmů logické) neproměnily český režim v poloprezidencialismus, ale prohloubily deformaci existujícího parlamentarismu, nutno dodat, deformaci parlamentarismu již tak značně poškozeného a špatně fungujícího. Čeští politici byli odbornou veřejností před touto systémovou změnou dlouhodobě a naléhavě varováni. Po roce 2013 začali sklízet to, co sami zaseli. Komu není rady, tomu není pomoci.*“

Jan Kysela*

Jelínek Jiří a kolektiv. Trestní právo procesní – minulost a budoucnost. Praha: Leges, 2016, 440 s.

Trestní právo procesní doznalo od přijetí platného trestního řádu v roce 1961 do současné doby značných změn, přičemž tuto periodu bychom mohli rozdělit na dva přibližně stejně dlouhé časové úseky, kdy mezníkem je samozřejmě období přelomu let 1989/90. Právní úpravu před rokem 1990 bychom retrospektivně mohli označit za poměrně stabilní, kdy jejím charakteristickým rysem byla určitá kodifikace úpravy trestního řízení

* Prof. JUDr. Jan Kysela, Ph.D., Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Kancelář Senátu. E-mail: kyselaj@prf.cuni.cz. Recenze vznikla v rámci řešení projektu *Progres Q18*.

(úprava byla koncentrována v trestním řádu), kladen byl důraz na tradiční základní zásady a na silné přípravné řízení. Podstatným znakem byl též asymetrický vztah mezi obhajobou a obžalobou (respektive orgány činnými v trestním řízení) a určitá podřízenost vedlejších trestněprocesních vztahů (např. postavení poškozeného) vůči hlavnímu trestněprocesnímu vztahu (vztah mezi osobou, proti které je vedeno trestní řízení, a orgány činnými v trestním řízení). Naproti tomu pro právní úpravu po roce 1990 je charakteristická permanentní trestněprávní reforma, která se projevuje v několika ohledech. Pomineme-li skutečnost, že byl přijat nový trestní zákoník, aniž by byl současně přijat nový trestní řád, je potřeba uvést, že došlo k určitému rozmělnění úpravy trestního řízení tím, že vedle (neustále novelizovaného) trestního řádu byl postupně přijat zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim a zákon o mezinárodní justiční spolupráci. V této periodě také dochází k prolamování tradičních základních zásad (zejména zásady legality, vyhledávací, materiální pravdy) různými instituty z právní kultury *common law* (odklony, dohoda o vině a trestu, spolupracující obviněný atd.), formálnímu oslabování přípravného řízení, posilování práv nejen obviněného (obhajoby), ale i poškozeného, tj. určité redefinice trestněprocesních vztahů. Tyto tendence pokračují i nyní, kdy je zvažováno několik podstatných změn (formální důkazní břemeno státního zástupce, posilování adversárních prvků, soukromá a subsidiární žaloba). Svoji roli v tom samozřejmě sehrálo jak přijetí lidskoprávních dokumentů na národní (Listina základních práv a svobod), evropské (Listina základních práv EU) či mezinárodní úrovni (Úmluva Rady o ochraně lidských práv a svobod), tak rozhodovací činnost Ústavního soudu ČR a Evropského soudu pro lidská práva na poli konceptu práva na spravedlivý proces (*fair trial*). Nezanedbatelný vliv v tomto ohledu sehrává také legislativní činnost orgánů Evropské unie.

Nepřekvapí tak, že se na českém právnickém trhu objevila kolektivní monografie *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*, kterou vydalo nakladatelství Leges Praha.

Tato poměrně rozsáhlá kolektivní monografie, čítající dohromady více než 400 stran, je rozdělena do pěti tematických částí vnitřně členěných do celkem 30 příspěvků. Autoři jednotlivých kapitol, z převážné části akademici z českých i slovenských právnických fakult, se postupně věnují základním zásadám trestního řízení; dokazování, trestnímu stíhání, souvisejícím oborům práva a historickoprávním aspektům. Zvolené tematické zaměření není náhodné, neboť odráží skutečnost, že si Právnická fakulta Univerzity Karlovy v listopadu 2016 připomněla sto let od narození *prof. JUDr. Antonína Růžka, CSc.* (8. 2. 1916 – 26. 11. 2007), dlouholetého vedoucího katedry trestního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy (1970–1986) a dlouholetého akademického funkcionáře, zakladatele teorie trestního procesu moderní doby. Profesor *Antonín Růžek* se ve vědecké činnosti zabýval několika základními oblastmi bádání, jimiž byly právě základní zásady trestního řízení, dokazování v trestním řízení, včetně otázky použitelnosti důkazů a procesních důsledků porušení předpisů o dokazování v trestním řízení, koncepce přípravného řízení, otázky soukromé obžaloby a subsidiární obžaloby, adhezní řízení a uplatňování práv osoby poškozené trestným činem, právní moc a vykonatelnost rozhodnutí. Značná část autorů připomíná podíl *prof. Růžka* na řešených problémech.¹

¹ Srov. RŮŽEK, A. *Právní moc a vykonatelnost rozhodnutí v trestních věcech*. Praha: ČSAV, 1958; RŮŽEK, A. *Obžalovací zásada v československém socialistickém trestním řízení*. Praha: ČSAV, 1964; RŮŽEK, A. – ČISAŘOVÁ, D. *Vztah přípravného řízení k hlavnímu líčení*. *Socialistická zákonnost*. 1968, č. 7; RŮŽEK, A. *Povinnost dokazovat a důkazní břemeno*. *Stát a právo*. 1967, č. 13.

Po obsahové stránce je monografie uvozena předmluvou *prof. Jiřího Jelínka*, vedoucího katedry trestního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy. První tematický blok s mimořádně důležitou problematikou (základní zásady trestního řízení) otevírá kapitola *prof. Vladimíra Kratochvíla*, kde se věnuje způsobu vyjádření základních zásad trestního řízení v novém trestním kodexu a kritériím (ne)přípustných výjimek z těchto zásad. Obžalovací zásadě, jejímž důsledkem je rozdělení procesních funkcí mezi různé procesní subjekty, a souvisejícím otázkám (pojem skutku a totožnost skutku; možnosti rozšíření obžalovací zásady o soukromou a subsidiární žalobu) věnuje pozornost *prof. Jiří Jelínek*, který též připomíná dobové recenze na *Růžkovu* průkopnickou práci, která si punc aktuálnosti a jedinečnosti zachovává i dnes. V kapitole třetí je *prof. Pavlem Šámalem* obsáhle pojednáno hned o několika základních zásadách (vyhledávací; presumpce nevinny; volného hodnocení důkazů; ústnosti a bezprostřednosti), přičemž autor se zaměřil na komparaci těchto zásad v materiálech rekodifikačních skupin. V této části je též pojednáno o důkazním břemeni v trestním řízení v kapitole *prof. Jaroslava Fenyka* (*Důkazní břemeno a trestní řízení*) a *dr. Lukáše Bohuslava* (*K otázce přenesení důkazního břemene ve vztahu k trestní odpovědnosti právnických osob*), právní moci a vykonatelnosti rozhodnutí v trestních věcech se věnuje *dr. Ingrid Galovcová* a zjišťování materiální pravdy v přípravném řízení pak *prof. Jaroslav Ivor*. Stále živé problematice pojetí skutku a pravidlům tzv. totožnosti skutku se dále v této části věnuje *prof. Dagmar Čísařová* (*Problematika skutku v teorii a praxi trestního řádu*), *prof. Jozef Čentěš* (*Uplatňování zásady ne bis in idem v rozhodnutích slovenských soudů*) a *doc. Tomáš Gřivna* (*Totožnost skutku de facto a de iure*).

O náležitém zjišťování skutkového stavu potřebného pro rozhodnutí v trestním řízení včetně předmětu a rozsahu dokazování a otázky přípustnosti důkazů nalezneme pojednání jednotlivých autorů ve druhé části monografie. Tato obsahuje kapitolu *prof. Ivana Šimovčeka* *K některým aspektům přípustnosti důkazů v trestním řízení*, *prof. Jozefa Záhory* *Použití záznamu získaného odposlechem jako důkazu v jiné trestní věci* a *doc. Sergeje Romže* *Předmět a rozsah dokazování při vazebním rozhodování*. Dále se zde věnuje *doc. Jana Tlapák Navrátilová* stále aktuálnímu problému věcné příslušnosti státního zastupitelství k výkonu dozoru v přípravném řízení ve svém příspěvku *Aktuální otázky dokazování v trestním řízení*, v kapitole *Opatřování důkazu výpovědí svědka obhajobou* *doc. Alexander Nett* problematice opatřování důkazu obhajobou a *doc. Olga Sovová* se zde zabývá otázkami dokazování v medicínských sporech ve svém příspěvku nazvaném *Dokazování v medicínských sporech v právu veřejném a soukromém*. Třetí část monografie je zaměřena na problematiku trestního stíhání. V prvních třech kapitolách je zde pojednáno o přípravném řízení (příspěvek *prof. Jana Musila* *Místo přípravného řízení v celkové struktuře trestního řízení*, *doc. Petera Poláka* *Teoretické a aplikační problémy přípravného řízení* a *doc. Jaroslava Klátika* *Řízení před soudcem pro přípravné řízení*). Dále se pak v této části monografie věnuje *prof. Oto Novotný* významným alternativám ke standardnímu trestnímu řízení, a to ve svém příspěvku *Odklony v trestním řízení*, *dr. Jiří Říha* zajišťovacím prostředkům *de lege ferenda* v rámci kapitoly *Zajišťovací prostředky ve světle rekodifikace trestního řízení* a *doc. Lucia Kurilovská* zde spolu s *dr. Stanislavem Šišulákem* rozebírá procesní aspekty dokazování extremismu v příspěvku *Extrémismus jako fenomén současné společnosti a jeho trestněprocesní aspekty*. Relace trestního práva procesního vůči právu ústavnímu, správnímu a finančnímu je tématem čtvrté části monografie, ve které *prof. Karel Klíma* pojednává o ústavněprávních základech práva na spravedlivý (trestní) proces, *doc. Helena Prášková* o přibližující se úpravě řízení o přestupcích úpravě trestní, *doc. Martin Kopecký* procesním konfliktům posouzení skutku jako trestného činu nebo

přestupku a finančněprávním institutům souvisejícím s bojem proti trestné činnosti se zde věnují *prof. Milan Bakeš* a *doc. Michael Kohajda*. Poslední část monografie je tematicky různorodá. Je zaměřena na historický kontext a vývoj trestního práva procesního. Tato část obsahuje příspěvek *prof. Michala Skřejpka* pojednávající o retroaktivitě v římském trestním právu a mimořádných trestních porotách, *dr. Vladimíra Pelce* *Vybrané excelence československé nauky trestního práva v 1. polovině 20. století* a *dr. Ivany Bláhové* *Rekodifikační práce trestního práva procesního v letech 1948–1950 v souvislosti s úlohou prof. Antonína Růžka*. Monografii uzavírá *dr. Jiří Šouša* a jeho pojednání s názvem *Studium a výuka trestního práva na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v meziválečném období*, tj. v době, kdy na fakultě studoval právě *prof. Antonín Růžek*.

Recenzovanou kolektivní monografii hodnotím jako publikaci mimořádně zdařilou, obsahující vysoce kvalitní příspěvky. Čtenářům této monografie se dostává pestré analýzy trestního práva procesního v rovině normativní, doktrinární, judiciální, komparativní a historické. Zvláště pozitivní hodnocení si pak zaslouží přístup autorů, kteří kromě toho, že kriticky přistupují k současnému stavu *de lege lata* a rozhodovací činnosti (ústavních soudů ČR a SR, Evropského soudu pro lidská práva a Soudního dvora EU) v oblasti trestního práva procesního, neboť přináší též mnoho zajímavých myšlenek, podnětů a námětů *de lege ferenda*. Tato monografie, stejně tak jako i jiné,² může být i inspirací pro zákonodárce při přípravě nového trestního kodexu (rekodifikaci), nebo alespoň při podstatné novelizaci platného trestního řádu, neboť pojednává o aktuálních a palčivých problémech českého trestního procesu, které bude jistě nutné do budoucna řešit. Kolektivní monografii *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost* však lze doporučit i širší odborné právnické veřejnosti.

Jiří Mulák*

² JELÍNEK, J. (ed.) *Základní zásady trestního řízení: vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016.

* JUDr. Jiří Mulák, interní doktorand na katedře trestního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy, E-mail: mulakj@prf.cuni.cz
Tato recenze je výstupem projektu Grantové agentury Univerzity Karlovy č. 398216 *Základní zásady trestního řízení de lege ferenda a právo na spravedlivý proces*.